

CPC

CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Laura-Cristina Carcia

Colecție coordonată de
Evelina Oprina

Mecanisme de unificare a practicii judiciare în procesul civil

Laura Cristina CARCIA

**Mecanisme de unificare
a practicii judiciare
în procesul civil**

Universul Juridic
București
-2024-

TITLUL I

RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

Capitolul A. Considerații generale privind mecanismele de unificare a practicii judiciare în procesul civil român

Secțiunea 1. Noțiunea și importanța mecanismelor de unificare a practicii judiciare în dreptul procesual civil român

Operația de interpretare a legii are ca singur scop indicarea sensului legii, în vederea aplicării sale¹. Puterea de interpretare a legii a fost atribuită autorităților competente să o aplice, printre acestea regăsindu-se judecătorul², care își exercită această putere în cadrul activității judiciare desfășurate.

Obligația judecătorului de a dezlega pricina dedusă judecării este absolută, aspect ce rezultă din art. 5 alin. (2) C. pr. civ.³, care stabilește că „niciun judecător nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă”, însă demersul de interpretare și aplicare a legii nu poate fi considerat, în toate cazurile, facil.

Inconsecvențele intervenite în aducerea la îndeplinire a demersului arătat au condus la crearea unei practici judiciare neunitare, generatoare de instabilitate juridică și de neîncredere în realizarea actului de justiție.

Doctrina⁴ a încercat să identifice cauzele care au generat practica judiciară neunitară, pentru a permite intervenția legiuitorului prin mijloace procesuale adecvate, care să aibă drept scop atât prevenirea, cât și stoparea divergențelor jurisprudențiale.

¹ În acest sens, a se vedea J.-L. Bergel, *Méthodologie juridique*, 2e édition mise à jour, PUF, Paris, 2017, p. 250.

² *Ibidem*, p. 251.

³ Codul de procedură civilă a fost adoptat prin Legea nr. 134/2010, publicată în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010 și republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, cu modificările aduse prin O.U.G. nr. 1/2016, publicată în M. Of. nr. 85 din 4 februarie 2016, prin O.U.G. nr. 95/2016, publicată în M. Of. nr. 1009 din 15 decembrie 2016, prin Legea nr. 17/2017, publicată în M. Of. nr. 196 din 21 martie 2017, prin Legea nr. 310/2018, publicată în M. Of. nr. 1074 din 18 decembrie 2018, prin Legea nr. 140/2022, publicată în M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022, prin Legea nr. 173/2022, publicată în M. Of. nr. 560 din 8 iunie 2022, prin Legea nr. 192/2022, publicată în M. Of. nr. 643 din 29 iunie 2022, și prin Legea nr. 199/2022, publicată în M. Of. nr. 682 din 8 iulie 2022. În continuare, referirile la acest act normativ se vor face prin prescurtarea „C. pr. civ.”.

⁴ A se vedea: V.M. Ciobanu, Tr.C. Briciu, C.C. Dinu, *Reforma sistemului judiciar. Modificările Codului de procedură civilă și a legislației conexe aduse prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor*, în Revista română de drept privat nr. 6/2010, p. 22; P. Pop, D. Grosu, *Mijloace procedurale prevăzute pentru unificarea practicii instanțelor judecătorești în lumina prevederilor Noului Cod de procedură civilă*, în Revista română de drept privat nr. 3/2011, articol consultat pe platforma www.sintact.ro; D. Lupașcu, *Recursul în interesul legii în proiectele noilor coduri de procedură din România*, articol publicat pe www.juridice.ro la data de 10 noiembrie 2009.

Astfel, printre cauzele generatoare de practică neunitară au fost indicate inflația și inconsecvența legislativă, soluționarea căii de atac a recursului de către tribunale și curți de apel, ca instanțe de drept comun, existența unui număr considerabil de litigii deduse judecării, lipsa de specializare sau insuficienta specializare a judecătorilor, mecanismul greoi de pronunțare a unei decizii în interesul legii, existent în reglementarea anterioară, absența unor mijloace eficiente pentru o interpretare și aplicare unitară a prevederilor legii etc.

De altfel, intervențiile legislative frecvente asupra diferitelor instituții procesual civile și „interpretarea neunitară, lipsită de coerență, a legii de procedură civilă, cu repercusiuni asupra duratei, eficienței și finalității actului de justiție”, au fundamentat necesitatea elaborării unei noi legislații procesual civile, astfel cum reiese chiar din Tezele prealabile ale proiectului Codului de procedură civilă⁵.

De asemenea, găsirea unor pârghii pentru stoparea sau cel puțin diminuarea inconsecvenței jurisprudențiale a fost solicitată, dar și monitorizată de Comisia Europeană, prin intermediul Rapoartelor privind progresele înregistrate de România în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare⁶. Dacă inițial au fost exprimate îngrijorări cu privire la lipsa de unitate a practicii judiciare, solicitându-se măsuri concrete pentru eficientizarea sistemului judiciar și asigurarea consecvenței jurisprudenței⁷, ulterior, pe baza reformelor legislative intervenite și a celorlalte măsuri administrative dispuse la nivel național, pașii realizați de România în atingerea obiectivelor arătate au fost reliefați și apreciați⁸.

⁵ A se vedea H.G. nr. 1527/2007 pentru aprobarea tezelor prealabile ale proiectului Codului de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 889 din 27 decembrie 2007.

⁶ Mecanismul de cooperare și verificare (MCV) a fost o măsură tranzitorie, instituită ulterior aderării României la Uniunea Europeană, cu scopul de a ajuta țara noastră să-și dezvolte și să-și eficientizeze sistemele administrative și judiciare, astfel încât să-și poată îndeplini obligațiile aferente statutului de membru al Uniunii Europene și să poată asigura aplicarea corectă a legislației, politicilor și programelor europene. Pentru o prezentare completă a acestui mecanism, dar și pentru rapoartele întocmite în cadrul acestuia, a se consulta pagina www.ec.europa.eu.

⁷ A se vedea rapoartele din anii 2007-2010, disponibile pe www.ec.europa.eu.

⁸ În acest sens, facem trimitere la Raportul din 2016 al Comisiei către Parlamentul European și Consiliu, publicat pe pagina de internet www.ec.europa.eu, în care s-au arătat următoarele: „În conformitate cu rolul său constituțional, Înalta Curte de Casație și Justiție (ICCJ) deține principala responsabilitate în ceea ce privește dezvoltarea consecvenței jurisprudenței și asigurarea unei interpretări uniforme a legislației, precum și a unor practici uniforme. Aceasta a devenit un aspect tot mai important al activității ICCJ, declanșat prin mecanisme juridice definite, dar și încurajat prin măsuri manageriale, cum ar fi întâlniri și discuții la nivel național cu reprezentanți ai curților de apel, ai Consiliului Superior al Magistraturii și ai Institutului Național al Magistraturii. ICCJ dispune de două mecanisme legale pentru dezvoltarea consecvenței jurisprudenței și furnizarea unei interpretări unitare: hotărârile prealabile și recursul în interesul legii. Numărul de cereri de pronunțare a unei hotărâri prealabile continuă să crească și o parte din ce în ce mai însemnată a activității secțiilor ICCJ este dedicată soluționării întrebărilor preliminare. Acest lucru sugerează că mecanismul funcționează bine și că judecătorii din cadrul instanțelor inferioare îl utilizează. Celălalt mecanism de asigurare a consecvenței, recursurile în interesul legii, continuă, de asemenea, să contribuie în mod substanțial la unificare. Recurgerea la hotărâri prealabile ar trebui să fie încurajată în continuare pentru soluționarea dispozițiilor neclare din noile coduri. În pofida tuturor acestor măsuri și semnale privind o schimbare de cultură în direcția consecvenței, încă sunt semnalate în mod frecvent hotărâri inconsecvente. În timp ce unele chestiuni legate de noile coduri ar trebui să fie soluționate cu trecerea timpului, mai multe probleme structurale

Și Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut apel, în mod constant, la înlăturarea practicii divergente a instanțelor judecătorești naționale cu privire la aceeași problemă de drept, reținând că aceasta generează insecuritate juridică și conduce la reducerea încrederii publicului în actul de justiție⁹.

În acest context național și european, în care unificarea practicii judiciare a devenit un deziderat actual al societății noastre, a intrat în vigoare noul Cod de procedură civilă, prin care au fost instituite trei mijloace principale pentru împlinirea acestui deziderat, și anume recursul, recursul în interesul legii și sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

Două dintre aceste mecanisme sunt incluse într-un titlu anume destinat dispozițiilor referitoare la asigurarea unei practici judiciare unitare (Titlul III din Cartea a II-a), respectiv recursul în interesul legii și sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, iar cel de-al treilea mecanism, recursul, este reglementat în cadrul căilor extraordinare de atac (Secțiunea 1, Capitolul III, Titlul II, Cartea a II-a).

Conform Tezelor prealabile ale proiectului Codului de procedură civilă, prin noua reglementare s-a urmărit aducerea unor „îmbunătățiri de substanță în materia recursului” pentru a transforma această „cale extraordinară de atac într-una exercitată

necesită o atenție sporită din partea managerilor instanțelor și a fiecărui magistrat, precum și formare continuă, la care să participe, de asemenea, avocați. În fine, asigurarea accesului online deschis și cu posibilitate de căutare la toate hotărârile judecătorești a fost o recomandare formulată în rapoartele privind MCV, aceasta fiind unul dintre mijloacele menite să îi ajute atât pe magistrați, cât și pe justițiabili să facă trimitere la cauze și hotărâri similare. Un proiect (de a publica online toate hotărârile judecătorești, aflat în discuție deja de câțiva ani) a fost în cele din urmă pus în aplicare”.

⁹ Astfel, în Hotărârea din data de 6 decembrie 2007, pronunțată în Cauza *Beian împotriva României* și publicată în M. Of. nr. 616 din 21 august 2008, instanța de la Strasbourg a reținut că „divergențele de jurisprudență constituie, prin natură, consecința inerentă a oricărui sistem judiciar care se bazează pe un ansamblu de instanțe de fond având autoritate asupra competenței lor teritoriale. Cu toate acestea, rolul unei instanțe supreme este tocmai acela de a reglementa aceste contradicții ale jurisprudenței. În cazul în speță, trebuie constatat că Înalta Curte de Casație se află la originea acestor divergențe profunde și persistente în timp. Această practică, ce s-a dezvoltat în cadrul celei mai înalte autorități judiciare din țară, este în sine contrară principiului siguranței publice, care este implicită în ansamblul articolelor Convenției și care constituie unul din elementele fundamentale ale statului de drept. În loc să-și îndeplinească rolul său stabilind o interpretare de urmat, Înalta Curte de Casație a devenit ea însăși sursa nesiguranței juridice, micșorând astfel încrederea publicului în sistemul judiciar. Curtea concluzionează deci că această incertitudine jurisprudențială a avut drept efect privarea reclamantului de orice posibilitate de a obține beneficiul drepturilor prevăzute de Legea nr. 309/2002, în condițiile în care altor persoane care au prestat o muncă forțată în afara D.G.M. li s-a recunoscut dreptul de a beneficia de dispozițiile acestei legi”. De asemenea, în Hotărârea din 1 decembrie 2005, definitivă la 1 martie 2006, pronunțată în Cauza *Păduraru împotriva României* și publicată în M. Of. nr. 514 din 14 iunie 2006, Curtea a considerat că, „în lipsa unui mecanism care să asigure coerența practicii instanțelor naționale, asemenea divergențe profunde de jurisprudență, ce persistă în timp și țin de un domeniu ce prezintă un mare interes social, sunt de natură să dea naștere unei incertitudini permanente (*mutatis mutandis*, Sovtransavto Holding, citată mai sus, § 97) și să diminueze încrederea publicului în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele fundamentale ale statului de drept. În concluzie, Curtea consideră că lipsa de coerență pe plan legislativ și divergențele de jurisprudență din domeniul naționalizării imobilelor erau susceptibile să creeze un climat general de incertitudine și nesiguranță juridică”.